

Андрій НИСКОГУЗ

Мабуть, більшість із тих, хто хоче прочитати цю статтю, мало розуміють, що взагалі криється під терміном «паралітургійна практика». Але перш ніж з'ясувати, чим є паралітургійні практики і яке їхнє місце в житті Церкви, необхідно коротко розглянути питання саме літургійного аспекту молитви в церковній спільноті.

Літургія в широкому її значенні – це спільна молитва всього народу Божого, а чи радше, - спільна справа (так властиво і перекладається з грецької мови термін «літургія»), служіння, яке звершує вся Церква для Бога, де Сам Господь виступає тим, хто ініціює служіння і є її активним вершителем. Найголовнішим і фундаментальним літургійним богослужінням є Євхаристія, тобто Божественна Літургія Св. Івана Золотоустого, Св. Василія Великого тощо. Євхаристійна Літургія є джерельною і рушійною, бо заснована самим Христом на Тайній Вечері і є понадчасовою Відкупительною Жертвою Христа, що знов і знов повторюється у безкровній євхаристійній Жертві Церкви.

Поряд з Таїнством Євхаристії йдуть інші шість Святих Таїнств (Хрещення, Миропомазання, Сповідь, Подружжя, Священство, Єлеопомазання). Чини цих богослужінь містяться в особливій літургійній книзі – «Требнику», тому їх ще можуть називати «требами», тобто молитвами Церкви на різні потреби людського життя. В цій книзі містяться також богослужіння для різноманітних благословень і освячень (води, дому, поля, храму і т.ін.).

Разом із Євхаристією і Святими Тайнами ще одним «полюсом» молитовного життя Церкви є молитва Часослова, тобто богослужіння добового кола (Вечірня, Утренья, Часи).

Вони немов прив'язані до часу і освячують визначені пори доби.

Паралітургійні практики за своєю природою є побожною практикою, яка не є «спільною справою» всієї Церкви як єдиного живого організму – Тіла Христового. Вони розвинулися з приватних молінь з огляду на різні обставини. Подекуди ці молитовні практики можуть використовуватися не окремими особами, але спільнотами, проте це не спростовує того, що вони все-таки залишаються приватними моліннями. До т.зв. паралітургійних практик належать Вервиця, Свята Година, Адорація Пресв. Дарам, Суплікація, Хресна дорога, молебні, акафісти тощо. Багато з цих богослужінь адаптовані до нашої Східної традиції, будучи за походженням західним, латинським набожеством.

Виникає питання: чому саме вервиця, дев'ятниця чи молебні у свідомості окремих людей виглядають важливішими, ніж Божественна Літургія, Часи, Утреня, Вечірня. На жаль, для багатьох людей помолитися на вервиці щось набагато зрозуміліше і природніше, аніж Вечірня, чи, тим паче, Утреня. Також дуже часто можемо побачити людей, які, перебуваючи на спільній молитві (наприклад, Літургії) у храмі, не беруть участі в ній як клітина організму Церкви, але відокремлено моляться якусь із паралітургійних практик (шепочуть вервицю чи читають дев'ятницю). Чи це є добре?

Слід сказати, що не можна і неправильним вчинком є відкидати чи заперечувати паралітургійні практики взагалі. Ці набожества мають право на існування, проте вони не повинні відтісняти на задній план літургійні богослужіння – Святі Таїнства і Часослов. Саме така неправильна, перевернута «догори дном», ієрархія молитовних практик, де найголовніше стає другорядним, а другорядне - головним, становить найбільшу трудність у правильному розумінні молитовного життя Церкви.

Так, дійсно, однією з перших трудностей для людини, яка хоче молитися, наприклад, Вечірню, є нелегкість її сприйняття, нерозуміння обрядів, а чи навіть недостатне розуміння молитовних текстів. Добре пояснює це владика Венедикт (Алексійчук): «Молитовне життя парохій не співпадає з літургійним ритмом. Люди шукають духовної і молитовної глибини, але не можуть її віднайти в богослужінні, бо недостатньо розуміють його. Відлякує людей також як складність богослужбового уставу в його цілості, так і спорадичні скорочення богослужінь, які не об'єднують, але заплутують і без того складні літургійні структури нашого часослова». І справді, дійство та мова Літургії Церкви є іншими, тими, що радикально відрізняються від усього буденного, з чим стикаємося в повсякденному житті. Справа в тому, що літургійна молитва – не просто слова, звернені до Бога, і не просто тексти про Бога. Літургія як діяння і служіння Церкви покликана являти відмінну від рутинної дійсності Божу реальність – Царство Боже. Інша ж вона, бо

іншим є Бог і Його Царство. Звідси випливає, що літургія наче творить Образ Бога, а ми, беручи в ній участь, стаємо подібними до Його Образу. Спочатку, безперечно, виникатиме дискомфорт при намаганні «влитися» в цю іншу Божу реальність, адже ми наче є не адаптовані до цієї іншої реальності, участь в якій нас преображує до «нового життя» у Христі.

Але прагнучи оминати цей нелегкий процес адаптування до Божого Образу, можемо потрапити в спокосу навпаки адаптовувати Бога до себе: скоротити літургійні богослужіння, спростити їх, замість викинутих частин додати щось більш популярне і зрозуміле... Такою ж спокосою є бахання просто замінити їх якоюсь паралітургійною практикою. В такому разі запитаймо себе, чи при такому підході молитва творить Образ Божий, а чи, скоріше, ми творимо молитву на наш образ і подобу?

Літургійні тексти є багатющою духовною богонатхненною скарбницею, витвореною Святими Отцями протягом століть, і якщо ми їх погано розуміємо, то чи причиною цього не є наша байдужість і недбальство? Можливо, краще було б самим пізнати літургійну традицію Церкви? Занегаючи перли літургійного досвіду, промінюючи їх на щось «доступніше і ближче до душі», ми самі себе обкрадаємо. Варто також пам'ятати, що саме літургійна молитва творить Церкву та уприсутнює Бога, бо «де двоє чи троє зберуться в Моє ім'я, там Я серед них» (Мт. 18,20). Звершуючи літургію разом з іншими, співслужимо Богові, забувши про власне «я». І тут дуже важливим є вихід за рамки власного егоцентризму, де в центрі стоять не власні релігійні потреби і бажання, але Христос, якому служимо у відданому сопричасті з іншими.

Тому Церква вчить нас, що паралітургійні практики і моління повинні бути достосованими до цілості літургійної традиції Церкви. Зокрема, Отці II Ватиканського Собору кажуть про це так:

“Паралітургійні богослужіння християнського люду, якщо вони узгоджуються з законами і нормами Церкви, настійно рекомендуються, особливо в тому випадку, якщо вони відбуваються за розпорядженням Апостольського Престолу. Особливою гідністю наділені також ті священні богослужіння окремих Церков, які звершуються за розпорядженням єпископів згідно зі звичаями або за законно схваленими книгами. Разом з тим необхідно, щоб ці богослужіння, узгоджуватися з літургійним річним колом, були впорядковані так, щоб узгоджуватися з Літургією, якимсь чином з неї впливати і приводити до неї людей, оскільки за своєю природою Літургія значно їх перевершує”.

Молитва Церкви – це спільне служіння не тільки клиру, але й мирян, де кожен стоїть на рівні з іншими і перебуває в живій солідарності і братній любові зі всіма іншими членами Церкви. Літургія, отже, не є зібранням байдужих людей, що тимчасово опинилися на одному місці, щоб задовольнити власні духовні запити чи потреби. При такому споживацькому підході, коли, ігноруючи спільну молитву Церкви, приватно молимося кожен за щось своє, Церква в нашому розумінні подібна до крамниці релігійних послуг чи вокзалу, де незнайомі і чужі люди очікують кожен на свій автобус.

Отож, не применшуючи ролі побожних молінь або паралітургійних практик, ми прагнемо показати безперечну першість літургійних молінь як таких, що являють собою правдивий образ Божого Царства, Головою якого є Христос, а Церква – гармонійним і органічним поєднанням усіх членів Тіла Христового. Кожний член у злагоді, а не егоїстичній сепарації, звершує особливе служіння на благо загальне, а не лише особисте. Гадаю, саме такий огляд спільної молитви допоможе ліпше збагнути співвідношення літургії і паралітургійних практик як в особистому духовному житті особи, так і Церкви загалом.

Андрій НИСКОГУЗÂ Молитва Церкви – це спільне служіння не тільки клиру, але й мирян
//СЛОВО № 3 (59) 2014, с.12-13